

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsako sredo popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 20— K
pol leta 10—
četrt leta 5—
posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 45 K.

Telefon uredništva
št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 75 vin.
. dvakrat . . . 60
. trikrat . . . 45
za nadaljnja uvrščanja od petit-vrste po 30 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštna hranilnica št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine.

Zaveza jugoslovanskega učiteljstva v Ljubljani.

V nedeljo, dne 6. julija 1919.

se vrši nujna

seja upravnega odbora

z začetkom ob 13. uri v posojilničnih prostorih Učiteljske tiskarne.

Dnevni red:

- 1.) Naznanila vodstva.
- 2.) Enotna organizacija učiteljstva kraljestva SHS.
- 3.) Naši referenti v ministrstvu prosvete v Beogradu.
- 4.) Oddaja službe strokovnega tajnika in urednika „Učit. Tovariša“.
- 5.) Samostojni predlogi upravnih odbornikov.

Zaradi važnosti in aktualnosti dnevnega reda je neobhodno potrebno, da se vsi člani upravnega odbora seje gotovo udeležijo.

Vodstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva v Ljubljani,

dne 1. julija 1919.

Predsednik:

L. Jelenc.

Tajnik:

Vil. Rus.

Jedinstveni učiteljski Savez u Jugoslaviji.

(n. o.) Izaslanici svih pokrajinskih saveza u kraljestvu SHS, i to: Zaveza jugoslovanskog učiteljstva u Ljubljani, Savez hrvatskih učiteljskih društava u Zagrebu, Učiteljsko udruženje u Beogradu, posebni odaslanici iz Banata, Bačke i Baranje, Učiteljsko društvo u Crnojgори, Učiteljski savez u Bosni i Hercegovini i Savez učiteljskih društava u Dalmaciji — sakupiše se dne 8. lipnja u Beogradu u svrhu ujedinjenja u jednu jedinstvenu organizaciju.

Prvi susret braće rastavljene od više vijekova bio je zaista veličajan i ganutljiv. Rodoljubne izjave pojedinih izaslaničnika bjehu popraćene razumljivom uzbuđenju, oduševljenjem i suzama.

Velika misao ujedinjenja propagirana od najodličnijih umnika svih triju plemena, međ kojima je dostojno bio zastupan učiteljski stališ, i u djelo privedena herojskom srpskog vojnika i revolucionar-

nim podvigama ostalih suplemenjaka, donijela je i jedinstveno udruženje učitelja kao logičnu posljedicu.

Na glavnom sastanku u Beogradu i na nastavljenom konferenciji u Zagrebu dne 15. lipnja konstatiran je potpuni sklad u mišljenju. Raspravljena su razna pitanja, koja se odnose na predstojeću radikalnu reformu školstva, na temelju koje će se pučka nastava i socijalni položaj učitelja postaviti na pravo mjesto, dostojno vremenu i stečenoj slobodi. Nacionalni i kulturni program naše buduće organizacije i škole u kraljestvu, iznesen po izastaniku Učiteljskog saveza u Dalmaciji, bio je svestrano odobren.

Istodobno je prihvaćen prosvjed na ime cjelokupnoga jugoslovanskog učiteljstva protiv prohtjeva Italije na naš narod i teritorij, svečani zavjet, da će učiteljstvo za ideal oslobodjenja i posljednjeg

sela od tudjeg gospodstva neumorno raditi, za nj živiti, a do potrebe i umrijeti.

Na koncu prihvaćena je slijedeća rezolucija:

Narodno učiteljstvo iz svih strana kraljevstva SHS, zastupljeno po svojim izaslanicima danas prvi put na svom sastanku u prijestolnom gradu Beogradu, daje oduška svome neizmjerne vesele, što je doživilo dan oslobodjenja domovine i ujedinjenja narodnoga pod sjajem zvijezde Karagiorgjevića.

Učiteljstvo slaveći u blagodarnosti uspomenu narodnih heroja i mučenika, živih i mrtvih, sjeća se ovom svečanom prigodom i svojih prvaka Ivana Filipovića, Davorina Trstenjaka, Andreja Praprotnika, Mihajla Jovića i drugih, zaričući se, da će slijediti njihovim stopama na putu plemenskog bratstva i potpunog stopljenja troimenog a jednog naroda.

Narodno je učiteljstvo ponosno, da je u veliko djelo oslobodjenja i ujedinjenja doprinijelo potpuni dio, na isti način svjesno je i znamenite uloge, što je ima u obnovljenoj domovini. Ovu visoku i časnu ulogu učiteljstvo će nastojati da duševno i pregorno izvrši na način da uljudba budućih pokoljenja bude odgovarala junačkoj predaji naših otaca.

Dosljedno tome cjelokupno učiteljstvo je uvjeren, da će narodna vlada čim prije provesti reformu školstva i učiteljskog pitanja, da obezbjedi ne samo opstanak, nego i procvat učiteljsko stališa na način dostojan vremenu i zvanju našemu.

Izaslanici izjašnjavaju se za potpuno stapanje učiteljstva u kraljevstvu SHS u jednu jedinstvenu organizaciju.

Sprovedjenje ovog zaključka povjerava se predstavništvu Učiteljskog udruženja u Srbiji, koje će dogovorom sa postojećim pokrajinskim savezima učiniti sve što treba za saziv opšteg učiteljskog kongresa u Beogradu radi definitivnog i detaljnog odobrenja ove rezolucije.

Za Učiteljsko udruženje u Srbiji:

Predsjednik Dim. J. Soklović,

u ime crnogorskog učiteljskoga:

M. Vukčević.

Za Savez učiteljskih društava u Dalmaciji:

Predsjednik Ivo Radovanović.

Za Zavezo jugoslovanskog učiteljstva u Ljubljani:

Predsjednik L. Jelenc.

Za Savez učiteljskih društava u Bosni i Hercegovini:

Nedjeljko Lazarević.

Za Savez hrvatskih učiteljskih društava:

Josip Škavić.

Zapisnik

seje odposlanec Saveza učiteljskih društava u Dalmaciji, Saveza hrvatskih učiteljskih društava u Zagrebu i Zaveze jugoslovanskog učiteljstva u Ljubljani, vršeće se dne 22. junija 1919 u Učiteljskom domu u Zagrebu.

Navzoči: Ivo Radovanović, Luka Jelenc, E. Gangl, Anton Gnus, Josip Granec, Dragutin Siler, Josip Kirin i Josip Skavić.

1. Predsednik Saveza pozdravi došle tovariše ter izjavi, da je današnji sastanak posvećen posvetovanju in razgovoru o ustanovitvi UJU.

2. Ivo Radovanović poroča o prvem sastanku odposlanec v Beogradu z dne 8. junija 1919.

Odposlanci Zaveze jugosl. učiteljstva v Ljubljani se pridružijo z velikim odobravanjem resoluciji.

3. Odposlanec Zaveze Gangl predlaga:

a) Temelji centralne učiteljske organizacije so okrajna (kotarska) učiteljska društva.

b) Pokrajinske zveze posredujejo v predhodni dobi med društvi in centralo.

c) Pokrajinske zveze naj se imenujejo Učiteljska udruženja, ki imajo svoj sedež: v Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Splitu, Beogradu in eventualno Cetinju.

Okrajna učiteljska društva morejo brez ozira na dosedanje političke meje pristopiti k onemu udruženju, ki najbolj odgovarja njegovim prometnim prilikam s sedežem udruženja.

Osrednja stanovska organizacija, ki ima svoj sedež v Beogradu, se imenuje Savez učiteljskih udruženja kraljestva SHS.

Omenjene ustanove veljajo za predhodno dobo, da se uprav na ta način

LISTEK.

Bitka na Kosovem l. 1389.

Preteklost vseh evropskih narodov pozna srednjeveški in novoveški del svoje zgodovine. Povsod pomeni novi vek dobo urnejšega napredka, notranjega in zunanjega osvobojenja. Pri južnih Slovanih, predvsem pri Srbih, pa znači začetek srednjega veka — začetek narodne sužnosti, propad domače države, provzroččen po invaziji Turkov-Osmancv. In ves novi vek do najnovejšega časa pomeni najtežjo dobo srbske preteklosti sploh.

Znameniti Štefan Nemanja je položil 1168-1196 temelj srbski državi; on jo je prvi na znotraj utrdil in ji na zunaj dal širše meje, med Moravo in Adrijo. Na tem temelju so gradili dalje njegovi potomci in nasledniki, slavna dinastija Nemanjičev, ki so vladali v Srbiji do l. 1371. Torej nad 200 let. Nemanjev sin in naslednik Štefan Prvovenčani (1196-1228) je dosegel s svojo spretno politiko, da mu je papež poslal kraljevsko krono; on je bil

tedaj prvi okronani srbski kralj (1217). Papež je predstavljal namreč takrat tako mednarodno politično avtoriteto, da se je glasila njegova podelitev nekako tako, kakor po današnjih pojnih mednarodno priznanje državne neodvisnosti in enakopravnosti. V cerkvenem oziru pa je Štefan Prvovenčani dosegel neodvisnost s tem, da je postal njegov brat, znameniti sv. Sava, prvi nadškof novo ustanovljene srbske nadškofije (1219).

Odslej se je Srbija stalno večala in jačala. Za kralja Štefana Uroša III. Dečanskega (1321-1331) je segala že do Donave in Timoka, v dolino Gorenje Strume in čez severno Macedonijo in Albanijo. Predstavljala je že davno prvo silo na balkanskem polotoku. Višek pa je dosegla za vlade Štefana Dušana Silnega (1331-1355). Ta energični in podjetni vladar je razširil oblast Srbije daleč preko sosednjih meja; cela Macedonija razen Soluna samega, vsa Albanija, Tesalija, Epir z Eto-lijom in Akarnanijo je pripadala njegovi državi. Od Donave do Korintskega zaliva, od Adrije do Timoka in Meste, povsod tod je segalo srbsko gospodstvo. Ni čuda, da je jel misliti na najvišji cilj, ki ga je mogel

doseči balkanski gospodovalec, — na osvojitve zadnjih ostankov nekdanjega močnega Bizantinskega cesarstva, na osvojitve samega Carigrada. Semkaj položiti svojo prestolico in zavladati odtod Grkom in Srbom, in vsemu polotoku, to je bil njegov cilj. Da bi dal temu strem- ljenju že na zunaj izraza, se je dal leta 1346. v Skoplju okronati za carja, hkrati pa je dal srbsko nadškofijo povzdigniti v patriarhijo, s čimer je bila dosežena v političnem in cerkvenem oziru najvišja stopnja stare Srbije.

Dušanove aspiracije na Carigrad pač niso več tvorile realistične politike. Pa, — niso se izpolnile, zakaj Dušan je umrl že leta 1355., šele v 46 letu svoje starosti. Po njegovi smrti so se začele zgrinjati nesreče nad Srbijo.

Naslednik mu je bil mladi sin Uroš (1355-1371), ki pa je bil slaboten, neodločen vladar, pravo nasprotje svojega očeta. Dušan je bil po državi za upravitelje posameznih pokrajin postavil velikaše, ki so bili bojeviti, podjetni možje, katere pa je vse Dušan s svojo odločno, krepko osebnostjo držal v pravem razmerju. Ko pa je namesto njegove močne vladarske avto-

ritete stala nad njimi le slabotna Uroševa oblast, ki se je ni bilo treba bati, so postajali ti velikaši vedno bolj samostojni vladarji in v svojih pokrajinah. Najimenojnejša med njimi sta bila brata Vukašin, ki je gospodoval v pokrajini okrog Prizrena in južno od Šar-planine, in Uglješa, gospodar ozemlja v vzhodni Macedoniji okrog Drame in Sereza. Dočim je imel Uroš de-jansko oblast le še v severni Srbiji, so velikaši, zlasti južni, poleg njega kot carja oklicali Vukašina za kralja (leta 1366. v Prilepu). Vukašin je bil odslej najmočnejši gospod v južni Srbiji; bil je zelo podjeten in energičen in moramo reči, da tudi dalekoviden vladar. Zakaj spoznal je, da proti Srbom velika nevarnost vsled prodiranja Turkov, zato je smatral boj zoper nje za svojo prvo nalogo.

Turki so si začetkom XIV. stoletja zgradili močno državo v Mali Aziji, ki je bila izrazito vojaškega značaja. Zato ni čuda, da se je njihova moč stalno širila; še tekom prve polovice istega stoletja so vzeli Bizantincem domala vso Malo Azijo. Toda cesarji v Carigradu niso sludili, kaka nevarnost jim preti od tega vojaškega ljudstva; zato so celo klicali

izgrade čvrstejšje in gotovejšje osnove bodoče edinstvene stanovske organizacije.

4. a) Izvršujoči činitelj Saveza je ožji odbor v Beogradu, ki pošlje vanj vsako združenje po enega učitelja (učiteljico) v Beogradu ali najbližji okolici.

b) Širši odbor tvorijo člani ožjega odbora in vodstva poedinih združenj.

c) Predsednik Saveza je član ožjega odbora, nastanjen stalno v Beogradu.

5. Odposlanci priporočajo, da se skliče kongres učiteljstva kraljevine SHS z ozirom na znamenite vloge, ki jih mora vršiti šola in učiteljstvo v novi državi.

6. Odposlanci soglašajo, da je »Narodna Prosveta«, ki jo izdaja Učit. združenje v Beogradu, glavni organ Saveza.

7. Kot najnujnejše potrebe, ki jih je treba urediti z ozirom na šolstvo v državi, so:

a) Šola je državna ustanova in učitelji so državni činovniki.

b) V ministru prosvete se pokličejo kot poročevalci učitelji Srbi, Hrvati in Slovenci, ki jih predlagajo posamezna učiteljska združenja.

c) Vsaka ustanova (zakon, naredba, predpis), ki se nanaša na šolstvo in učiteljstvo, naj se izdeluje v soglasju s Savezom po načelu: Ničesar o nas brez nas!

č) Šolstvo ima od najnižje do najvišje inštanice samostalno upravo, ki jo izvršujejo strokovnjaki.

Zagreb, dne 22. junija 1919.

Dne 24. junija 1919 so se zbrali v Učiteljskem domu v Beogradu odposlanci Zaveze jugoslovanskega učiteljstva v Ljubljani, Saveza hrvatskih učiteljskih društev v Zagrebu in upravni odbor Učiteljskega združenja u Srbiji ter so vsestransko in temeljito razpravljali o zagrebških sklepih.

Domenjen je bil nastopni komunikacije:

Na osnovi razgovorov je sklenjeno, da se zagrebški sklepi sprejmejo kot podlaga razprav na skupščinah poedinih zvez (združenj), po katerih se hoče pripraviti material za kongres učiteljstva kraljevine SHS. — Odbori poedinih zvez naj takoj izberejo po enega člana kot delegata v ožji odbor, ki ga naznanijo upravnemu odboru združenja v Beogradu, da ga ta prijavi g. ministru prosvete, ki ga pozove na službovanje v ministru prosvete. — Skupščine dosedanjih zvez (združenj) izberejo delegate za učiteljski kongres.

Vse posle vodstva naše centralne organizacije vodi sedaj upravni odbor srbskega Učit. združenja. Z njim direktno posluje vodstvo naše Zaveze.

Minister prosvete dr. Ljubo M. Davidović, ki je sprejel tudi zastopnika naše Zaveze tov. Jelenca in Gangla, je priznal opravičenost vseh naših zahtev in nasvetov ter izjavil, da ne izda nobene naredbe in ne predloži nobene zakona, da bi predprejeli mnenj in predlogov naše centralne organizacije. Brez vednosti in sodelovanja te se z ozirom na šolstvo in učiteljstvo ničesar ne ukrene. S tem je 6. točka zagrebškega posvetovanja ugodno rešena.

Enaka zagotovila so dobili naši odposlanci na vseh drugih merodajnih mestih, kjer so se oglasili. Zadeve šolstva in učiteljstva, naj bodo z njimi kakorkoli v zvezi, se rešujejo posledje v soglasju in z odobrenjem naše centralne organizacije.

Prvi uspeh se je že pokazal s sprejetjem zakonske predloge o izmenama i

dopunama u zakonu o narodnim školama od 19. aprila 1904. Drugi uspehi se pokažejo v bližnji bodočnosti. Imenovani zakon je bil sprejet na seji Narodnega predstavništva, ki se je vršila v sredo, dne 25. junija t. l. Gospodje poslanci so napravili zakonski načrt na temelju informacij in posvetovanj z upravnim odborom naše centralne organizacije.

Bistvene določbe novega zakona so: Učitelji so državni činovniki.

Stalni učitelji dobivajo letne početne plače po 2400 dinarjev. Plača se povišava s periodičnimi poviškami, ki jih je devet. Prvih osem je po 300 din., zadnji po 200 din. Poviški se dobivajo na vsaka tri leta tako, da dobi učitelj s 27. službenim letom poslednjo plačo po 5000 din. Z 32. službenim letom se more učitelj upokojiti. Ako pa služi še dalje, dobiva letni dodatek 400 din. Začasni učitelji dobivajo na leto po 1600 din. ter brezplačno stanovanje in kurjavo. (Člen 8.)

Sve odredbe o novim platama po ovim izmenama važe u svemu za sve učitelje iz celog kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca i oni će prevesti na isto najdalje do 1. decembra ove godine. (Člen 10.)

Do tega roka prejema vsak k vsem dohodkom še po 10 kron na dan zase in dve kroni za vsakega otroka in ženo. Mogoče je, da se ta poslednji načrt še kaj predrugači, a ne na našo škodo.

Učiteljice so z učitelji enakopravne.

Zanimala bo naše čitatelje izjava g. ministra prosvete, ki glasom nje izdeluje enotni šolski zakon na temelju načrta naše Zaveze.

Sedaj smo na pravem potu, in po tem potu pojdemo neovirano naprej v blagor stanu in šole. Značilno je, da je bil v Narodnem predstavništvu zakon sprejet brez ugovora, enodušno in soglasno, kar se ni še nikdar zgodilo. Dali smo pravec in smer vsem drugim, ki hočejo dobro sebi in državi, kateri služijo. Ničesar o nas brez nas, a tudi ničesar proti nam! O podrobnostih pozneje. V eni sapi ne smemo vsega povedati.

LJUD. POTOČNIK:

O kam, gospod, gre tvoja pot?

Naša pot mora iti naprej in navzgor; tega se moramo zavedati vsi, ki smo resne volje in ki imamo opraviti s stavbo našega novega domovanja; prav posebno pa se moramo te zahteve zavedati šolniki, ki smo pri gradnji oni imenitni takozvani pionirji, kojih poglavito delo je, utrditi naš dom v njega temeljih, to je v njegovi bodočnosti — v mladini.

Odlok višjega šolskega sveta, ki potom okrajnih šolskih svetov vroča šolskim vodstvom imenik raznih slovenskih učnih knjig iz c. kr. zaloge šolskih knjig na Dunaju, z ukazom, da naj šolska vodstva nemudoma poročajo, koliko v seznamu navedenih knjig bi se v prihodnjem šolskem letu na ondolti šoli rabilo, pa ne odgovarja tem načelom.

Ko sem prebral omenjeni odlok, se me je polastilo neko trpko, trpko čuvstvo. Slično onemu, ki sem je imel pred 15. leti, ko je na telovadišče med telovadno uro prilomastil neki sirovež, izruval vpricho mene iz vrste telovadcev svojega dečka, odšel z njim na travnik tik šole, da je z drugimi vred sušil krmo, kdel in zabavljal s posebno virtuoznostjo črez šolo in učiteljstvo, in o katerem slučaju je okrajni glavar dotičnega okrajnega glavarstva rekel, da je zadevo »natančno preštudiral, da pa ni najti kazenskega §, da bi se močeh!) kaznovati, ker on je bil na svojem

travniku in na svojem (!) sme delati vsak, kar hoče!) — Jaz sem bil takrat novopečeni učitelj, idealen, da nisem vedel, ali je večje veselstvo, ali pa moj idealizem; ko sem mislil, da sta šola in učitelj vsem tako sveta in vzvišena, da si sirovost in zloba niti prav blizu ne upata.

V oblasti tega zanosa sem se nahajal do trenutka, ko sem izvedel od predsednika okrajnega šolskega sveta, od avtoritetetorej, da celo za najkrutejšje žalitve ni za šolo in učitelja med paragrafi nikake zadostitve. Teško je očrtati moj tedanji duševni položaj, vihar, ki se je polastil moje duše. Zazdelo se mi je, da slišim neke nabijati po naklu kovača, in glavarjeva pisarna pa se je zibala z menoj vred gori in doli, kakor da bi visela na gumilastiki. Glavarjeve oči so me na pol srepe, na pol zvedavo gledale in kakor, da bi bile slutile mojo notranjost, sem zaslišal zopet: »Ja, leider keine aher ich werde den Kerl im stillen auf 24 Stunden einsperren lassen!«; toda jaz sem med tem že odhajal... Zaveš, da sem si izbral najbolj brezpraven poklic je bila z mojim prejšnjim tozadevnim naziranjem v nasprotju, v kakršnem sta se nahajala prva človeka, ko sta bila iz raja natirana v dolino solza, trnja in osata. Prvi hip sem menil, da je izgubljeno vse, a rešila me je moja mladost; tista mladost, ki človeku daje ravno tam neko posebno veselje do dela, kjer se mu najtežje ovire stavijo nasproti. Hvala Bogu, da je tudi moja mladost imela nekaj take energije! Pod njenim vplivom se mi je zopet utrdila zavest, da sta šola in učitelj vkljub vsem prevaram v resnici vendar najvažnejša faktorja v človeštvu. Ta zavest mi je poklicala mojo dobro učiteljsko vero zopet nazaj; vera je rodila ljubezen in pod blagodejnimi žarki tega, vseživljajočega solnca, se je začelo novo življenje starih idealov, onih naših angeljev varuhov, ki so nas že tolikokrat oteli katastrofe.

Toda dovolj!

»Po dolgem, mučnem času, po stezah trnjevih, na glavi s krono zlato, a v srcu z radostjo si prišla zopet k nam, o Jugoslavija! Naj zaori od skal, do skal! Oj živela, oz živela!«

To je ogenj ljubezni, ki je zaplamtel iz srca mlade Jugoslovanke, 12 letne hčerke moje, učenke IV. razreda, ob priliki zaključitve neke spis. naloge.

Kateremu domovino- in mladino ljubju ne zaigra srce veselja, videti to navdušenje naše mladine: bodočnosti naše države? In kateremu domovino- in mladino ljubju ne bi se bridkosti in trpkosti v ogorčenju skrčilo srce ob misli, to mladino, to zavsto naše bodočnosti še nadalje trapiti z avstrijskim duhom prežetimi knjigami in tako ustvarjati v mladih dušah disonanco baš na strunah ki bi morale visoko pesem našega koprnenja in hrepenenja: domovinsko ljubezen naše matere domovine svirati v najlepši harmoniji? Se li ne pravito, nele ne upoštevati drhtenja mladih src, kodomovinska ljubezen je prav mnogokje vsled domačega vpljiva še v tako veliki nevarnosti, ampak tudi sploh ne razumevati potreb sedanjega časa in omalovaževati testo otroške duše in načela psihologije? — Vprašamo, čemu se je sestavila anketa za sestavo novih čitank že tako zgodaj, ako ne zato, da bi se takoj lotila najnujnejšega izmed vseh nujnih del? In zakaj se ga ni, ker vsaj poročano ni bilo, da bi se bila že le samo enkrat sestala k delu. Čemu iz raznih osebnih ozirrov pu-

ščati tako važno delo v nemar. Učiteljska društva posvetite na svojih domovinska ljubezen je prav mnogokje svojo pozornost!

Ali nas ne bi bilo upravičeno sram pred samim seboj, — da ne omenjam onega bavbava, ki se mu pravi inozemstvo, ako se po vsej pravici z ogorčenostjo in gnjevom spominjamo žalostnega časa naše sužnosti, ob jednem pa ne bi se mogli ločiti od onega, kar nam je k sužnosti kazalo pot? Ali je treba, da bi se v naših čitankah še nadalje vlekla ona črnožolta avstrijska nit? Ali naj še nadalje v učnih knjigah sedi na prestolu mačeha, mati pa, da naj bi čakala do svetega Nikola, da se ji izprazne sedež, ki ji gre že od vseh časov sem in kojega bi sedaj že z novim šolskim letom lahko zaseda z radostjo izpoznane matere; pa jo rineмо proč mi sami; lastni njeni otroci. O, grenka kupa razočaranja! Čehi so svojo mater domovino najprvo slovesno ustoličili v šoli! In mi tedaj? ...

Ali naj gledam še dalje, da mora mati v sramoti v kotu čakati, kdaj milostno izprazne, njen sedež tujka, mačeha?

Nikakor ne!

Mi zahtevamo v najkrajšem času novih čitank. posvečenih etiki in sestavljenih tako, da bode ogenj domovinske ljubezni našel v njih vsega potrebnega materiala. Tega je zdajšnji šoli treba, kot vode ribi. Zato pa prosimo in rotimo šolsko oblast naj zavrže vse druge ozirne razum ozira na mladino in domovino in naj opusti misel na nakup šol. knjig c. kr. zaloge in naj jih — že iz narodnega ponosa — zavrne, če bi jih ponujali tudi zastopniki šolske oblasti naj odstrani takoj vse ovire, ki so krive, da ne deluje anketa za sestavo šolskih knjig, in naj — magari — kar je dobroga v raznih Ganglovih-Schreinerjevih čitankah in berilih sprejme tudi v nove knjige, če že drugače ne gre. Ako primarkuje papirja, se ga naj vzame časopisov, ki ga imajo, kakor je to večkrat opaziti, itak preveč; in če tudi ne, se moramo vendar zavedati, da se hiša začne graditi pri temelju in ne pri prvem nadstropju, ako bi ena tiskarna ne zmogla dela, naj ji dela več, naj delajo vse! Ako bi anket primanjkovalo moči, naj se pritegne še novih: učiteljem pa, v njih zaposlenim na se pa da za ta čas dopust oziroma tudi primerno subvencijo. Nov čas je tu kaj, saj trka na vsa vrata tako mogočno, da ga sigurno čuj vsak. On zahteva novega duha in gorje, če ga ne najde! — Svoji smeli moči bo pokončal vse, kar ne bo odgovarjalo duhu novega časa.

Tovariši, Vi pa postavite pred vsa šola velik križ, da se zli duh mrtve Avstrije ne bo upal vanjo, isto tako naj zvesto pokriža vsak šolnik z velikim jugoslovanskim križem sramotenja, trpljenja in vstajanja, če te bo ogoržal zli duh, prejšnjih časov. Nikar! pa sam klicati vraga!

Izvršilna naredba višjega šolskega sveta o novih učiteljskih službenih prejemkih dne 10. VI. 1919. šte. 8070

Višjemu šolskemu svetu se vidi potrebno, da izda okrajnim in mestnim šolskim svetom podrobna navodila, kako se vporabljajo in izvršujejo nekatere določbe naredb celokupne deželne vlade Sloveniji z dne 14. februarja 1919, št. 30 Ur. l. in z dne 5. maja 1919, št. 473 Ur. l. o začasni ureditvi službenih prejemkov učiteljev in učiteljic na javnih ljudskih meščanskih šolah, in kako naj se v vsakem svetu discipline med učiteljstvom in v

Turke na pomoč v svoje državljanske vojske. Kot zavezniki ali celo najemniki bizantinski so se Turki prvokrat udarili s Srbi še za Dušana na macedonskih in tesalskih bojiščih. Eno leto pred Dušanovo smrtjo po so si Turki osvojili Kalipoli, »most v Evropo«, od koder so si v kratkem vzeli Tracijo; sultan Murat I. (1362-1389) je prelozil naposled svojo prestolico v Adrianopol (1369). Zdal šele so se osedje, Bizantinci, Srbi in Bolgari, od katerih je bil Vukašin najenergičnejši, zavedli nevarnosti, ki jim preti. Sklenili so med seboj zvezo, da vržejo Turke zopet nazaj v Azijo. Ali ker so Bolgari in Bizantinci predstavljali popolnoma oslabilni državi, je ležala glavna vojaška sila pri Srbih, ki so imeli tudi iniciativo za ofenzivo. Kralj Vukašin je prodiral s svojim sinom Markom («kraljevič Marko») in bratom Uglješo v Tracijo in tu je prišlo 26. septembra 1371 dan hoda zapadno od Adrianopola nenađoma do težke bitke med Srbi in Turki, v kateri so bili prvi popolnoma premagani; oba brata, Vukašin in Uglješa, sta padla v boju.

Ta bitka na Marici (ali pri Černomenu, po bližnjem kraju) je imela usode-

polne posledice za Srbe. Za njo se začne turško gospodstvo nad Srbi, zakaj vsa južna Srbija, na jug od Šar-planine, je morala odlej priznavati turško nadoblast, plačevati Turkom davek ter se udeleževati njihovih vojnih pohodov. Med temi je bil tudi Vukašinov sin Marko, ki je po očetovi smrti zavlada kot kralj v Prilepu.

Dva meseca po bitki na Marici je umrl car Uroš, zadnji Nemanjić, ki je bil priznan kot vladar le še v Srbiji od Šar-planine do Donave. Država je bila sedaj brez zakonitega vladarja in odslej so gospodovali knezi posameznih pokrajnih popolnoma samostojno. Med njimi sta bila najimenitnejša Vuk Branković, ki je vladal pokrajini Kosovega polja s sedežem v Prištini, in knez Lazar, ki je prvotno gospodoval le v notranji Srbiji, pozneje pa s svojo spretno taktiko dosegel, da je bil priznan za vrhovnega gospodarja od Šar-planine do Donave. Bilo je videti, da je on poklican, da zopet vzpostavi Srbijo. Obmejne srbske krajinne na severozapadu pa si je osvojil energični bosanski vladar Tvrdko ter se leta 1377. oklical za kralja Bosne in Srbije. Vkljub temu pa sta ostala z Lazarjem vedno dobra prijatelja.

To je politična dispozicija dobe, v katero je zasekala katastrofa na Kosovem novo razdobje. Turki so se bili na Balkanu med tem že močno utrdili. Zagospodovali so že celo Bolgariji, vzeli Solun in si ustanovili trdne postojanke po južni Srbiji, ki je podlegla na Marici; od leta 1381. so se začeli njihovi napadi v še svobodno severno Srbijo. Srbi so morali posvečati tuški nevarnosti obilo pažnje. Leta 1387. je Lazar pobil Turke pri Pločniku ob Toplici ter jim zopet iztrgal Niš in Piroto, ki so ju bili že zavzeli. Med tem pa so bili Osmani udarili z juga v južno Bosno, tu pa jih je leta 1388. Tvrdko poveljnik vojvoda Vlatko Vuković popolnoma potolkel.

Ta dva večja neuspeha sta nagnila sultana Murata, da je sklenil udariti nad Srbijo in Bosno. Kmalu je začela prodirati velika turška vojska, v kateri so se nahajale pred vsem maloazijske čete, pa tudi krščanski vazali iz Albanije in Tesalije in eden iz južne Macedonije. V vojski so bili sam sultan Murat I. s svojima sinovoma Bajazitom in Jakubom ter s svojimi najboljšimi vojskovodji. Srbov ta veliki turški naval nikakor ni našel nepravilne. Lazar je bil sklenil zvezo zoper

Turke z najimenitnejšimi srbskimi knezi posebno z Vukom Brankovićem, svojim zetom in Tvrdkom, ki je poslal na pomoč večjo vojsko Bosancev pod poveljstvom Vlatka Vukovića.

Ob južni meji, na širokem Kosovem polju, sta trčili vojski druga ob drugo. se je vnela 15. junija, na dan sv. Vida 1389., težka bitka med Srbi in Turki slednji so bili v premoči in so imeli boljše organizirano vojsko. Koj v začeti bitke se je vthotapil srbski plemič Miloš Murata. Res je nastal zaradi tega meji pri turških četah, tako da so se Turki v Srbiji že umikali. Ali energični in odločni Bajazit, ki so ga sedaj oklicali za sultana je hitro zopet napravil red. Srbsko središču je zapovedoval sam Lazar, levem krilu so stali Bosanci pod Vlatkom, dočim je vodil desno krilo Vuk Branković, ki je že zmagovito potisnil Turke nazaj. Tedaj pa se je zagnal Bajazit s svojimi četami v bok Lazarjevemu središču, ga premagal, nato pa razbil Bosance. Sedaj je moral tudi Branković nazaj, — bitka je bila izgubljena. Lazar je bil vjet z mnogimi srbskimi

teresu narodnega šolstva postopa pri nameščenju učiteljev.

Okrajnim in mestnim šolskim svetom se torej naroča sledeče:

K § 1: Prijave in prošnje učiteljev za pomaknitev v višjo plačilno stopnjo ali v višji činovni razred opremi okrajni šolski svet s prav kratko občno kvalifikacijo okrajnega šolskega nadzornika ali šolskega voditelja, ako okrajni šolski nadzornik v zadnjem času dotičnega učitelja ni nadzoroval.

K § 1a: Učitelji, ki žele, da se jim pri uvrstitvi v činovne razrede in plačilne stopnje pregledajo prekinitev, naj to prošnjo vložijo službenim potom (okrajni, mestni) šolski svet pa predloži prošnjo s poročilom o prosilčevih podatkih z izjavo, ali naj se prošnji ugodi.

K § 1b: Okrajnim in mestnim šolskim svetom se naroča, da nemudoma poizvedo, in do 30. junija 1919 poročajo, kateri ravnatelj, nadučitelj, šolski voditelj in učitelji imajo stanovanje v naravi ali ga uživajo, ker jim ga je dal vzdrževalec šole na razpolago.

Te podatke potrebuje višji šolski svet, da nakaže dotičnim osebam izza 1. julija 1919 samo polovično aktivitetno doklado.

Za pravilno tolmačenje tega paragrafa se pa dajejo sledeča pojasnila:

Pri prvi uvrstitvi učiteljev v činovne razrede in plačilne stopnje, torej pri prvi izvršitvi naredb o novih plačah se mora odtegniti polovica aktivitetne doklade vsem ravnateljem, nadučiteljem, šolskim vodjem in učiteljem, ki so dejanski zasedli nakazano jim stanovanje.

Le tedaj, ako se premeščeni ali na novo nameščeni učitelj omenjenih vrst opravičeno brani, sprejeti nakazano stanovanje v naravi in okrajni šolski svet razsodi, da stanovanje ni primerno ali uporabno, ter je učitelj vsled tega primoran najeti drugo stanovanje, se mora nakazati cela aktivitetna doklada.

K § 3: Namestnim in začasnim učiteljem, ki še nimajo usposobljenostne preizkušnje, se ustavi službeni prejemki, čim preneha namestna služba ali poučevanje, za katero so bili začasno nastavljeni.

Namestnim in začasnim učiteljem, ki imajo usposobljenostno preizkušnjo in so zato začasno uvrščeni v V. činovni razred (ali na meščanskih šolah v IV. razred), pa se v zmislu četrtega odstavka § 3 ustavi plača le tedaj, če začasni učitelj zakrivi ali provzroči, da tri mesece ali še daljši čas ni zaposlen v šolski službi.

Šolskim oblastvom se strogo naroča, da najpazljiveje skrbijo za to, da se te določbe ne bodo zlorabljale v zasmeh oblastvom in v škodo šole in državnih financ, torej, da skrbijo, da bodo namestni in začasni učitelji kolikor mogoče nepretrgoma zaposleni.

Zato se pri višjem šolskem svetu zaeno ureja enotna evidenca vseh učiteljev in učiteljic, ki še niso stalno nameščeni in se naroča:

1. Vsi kandidati učiteljskega stanu, ki so z uspehom prebili zrelostno preizkušnjo na kakem učiteljskem, se morajo takoj ustno ali pisмено javiti višjemu šolskem svetu ter natančno napovedati svoje bivališče, da se lahko napedejo, če jih hoče kak okrajni šolski svet začasno namestiti.

Ako bi se prijavi tudi pri kakem okrajnem šolskem svetu n. pr. domačega okraja, mora ta, če kandidata takoj ne namesti, prijavo predložiti višjemu šolskem svetu.

2. Okrajni in mestni šolski sveti morajo najmanj en mesec, preden se odnu- stiti namestni ali začasni učitelj samo zre-

lostnim ali tudi z usposobljenostnim izpi- tom naznaniti višjemu šolskem svetu ime učitelja, čas odslovitve iz šolske službe, kratko redovanje glede zmožnosti in metode uporabnosti ter vedenje in končno kraj, v katerem bo bival odslovljeni učitelj te nove namestitve.

Višji šolski svet bo vse okrajne in mestne šolske svete z okrožnicami obveščal, kateri učitelji so nezaposleni in vsled tega na razpolago in kje bivajo, in sicer za vsakega učitelja posebej ali pa za več hkratu. Okrajnim in mestnim šolskim svetom do nove odredbe ostane pravica, da nastavlajo namestne in začasne učitelje, a naroča se jim, da nameščenju takoj iz- znani višjemu šolskem svetu, ki bo odločal, katero mesto naj sprejme učitelj, če bi bil hkratu pozvan na več krajev.

Namestni in začasni učitelje za kra- je, ki smo jih nanovo zasedli ali pridobili (Koroško in Prekmurje) pa bo, dokler se ne vzpostavijo redne okrajne šolske oblasti, nameščal izključno le višji šolski svet.

S temi odredbami se učiteljem ne jemlje pravica, da se sami potezajo za novo učno mesto, nasproti ukazuje se jim, da skrbijo v prvi vrsti sami zato, da jih ne zadenejo posledice zadnjega odstavka § 3.

3. Če so namestni in začasni učitelji nastavljeni do konca šolskega leta, velja to nameščenje do konca počitnic, torej v večini šolskih okrajev do 15. septembra. Razpisi bivših deželnih šolskih svetov, ki so v protislovju s to določbo, se s tem razveljavljajo.

Ta določba velja že za namestitve v tekočem šolskem letu 1918/19. K § 13 in § 13a: Komaj je bila izdana naredba z dne 14. februarja 1919, št. 361 Ur. l., o novih službenih prejemkih, ki popolnoma preustrojajo službeno razmerje učiteljic za ženska ročna dela, so že poizkušale nekatere osebe izrabljati državo. Dasiravno državni šolski zakon veleva, da morajo načeloma opravljati pouk v ženskih ročnih delih ljudskošolske učiteljice, se je pokazalo stremiljenje za ženska ročna dela izprašanih žena, zlasti pa sprog učiteljev in nadučiteljev, po sistemiziranju posebnih učnih mest za učiteljice ženskih ročnih del. Okrajni šolski sveti so v nekaterih primerih res predlagali, da se mesta sistemizirajo, ne da bi se temljito prepričali o potrebi takih mest.

Višji šolski svet bo zato predlagal glede vseh mest, ki so bila od bivših deželnih šolskih svetov sistemizirana so-li še potrebna in ali naj se preuredi okoliš takih učiteljic. Zatorej se ukazuje okrajnim (mestnim šolskim svetom, da poročajo do 31. julija 1919 v pesebnem poročilu:

- katera mesta so bila sistemizirana;
- koliko ur in na katerih šolah ima dotična učiteljica?
- kakšna je razdalja učnemu okolišu prideljenih šol odbivališča učiteljice?
- kakšna potnina se sedaj plačuje, kakšna se morebiti predlaga za prihodnost?
- ime učiteljice.
- od kdaj je nastavljena? ali je usposobljena za ta pouk?
- ali naj se mesto še nadalje obdrži?
- kako naj se eventualno preuredi potvalni okoliš?

Pripominja se pa, da v naredbi določena učna obveznost 18 ur pomeni, da mora učiteljica, ki poučuje več ur, za nadštevilne ure prejemati nagrado, ni pa s tem določeno, da bi morala imeti baš 18 ur. Višji šolski svet bo sistemiziral taka mesta tudi, če bo treba prideliti učiteljici manj nego 18 ur, toda naroča se, okrajnim in šolskim svetom, da z ozirom na držav-

vladarje, ki so pod turško nadoblastjo gospodovali od Kotorskega zaliva do Donave in Timoka, torej dokaj obsežni državi, ali oslabljena in stisnjena med agresivnost Ogrske in Turške, nam kaže le sliko države, ležeče v agoniji. Med neprestanimi boji s Turki in z Ogrji je naposled popolnoma podlegla: leta 1459. jo je Mohamed II. speremenil v turško provinco. Štiri leta nato pa je ista usoda zadela Bosno.

Ni čuda, da si je narod to odločilno bitko za trajno ohranil v spominu. Nešteto narodnih pesmi opeva boje in junake Kosova. Po toliki moči, slavi in sijaju dobe Nemanjičev si ni mogel poraza drugače razlagati, kakor z izdajstvom: Vuku Brankoviču je narodna pesem naprtla vso težko, sramotno odgovornost za to veliko nesrečo. In vendar je on ravno nasprotje izdajalca; tudi po bitki še je on najdalje in najtrdovalneje kljuboval Turkom. Bržkone, ker je pozneje res najbolj nasprotovalec Lazarjevima sinovima, je narodov spomin to nasprotje prenesel tudi na starejšo dobo.

«Slov. Narod».

ne finance postopajo kar najbolj vestno in ne predlagajo sistemiziranja gotovim osebam na ljubo, temveč le po dejanskih potrebah. Vsaka zloraba je nedopustna, pokrajinska šolska oblastva so pa v prvi vrsti poklicana, da preprečujejo oškodovanje države.

K II. poglavju naredb z dne 5. maja 1919, št. 473 Ur. l.:

Določbe tega poglavja se bile izdane v korist šol. družbe sv. Cirila in Metoda, Šolskega doma v Gorici, obrambnih društev in končno vseh samostanskih šol.

Ako bi vzdrževalci zasebnih šol, ki glede tega prihajajo v poštev poizvedovali pri okrajnih in mestnih šolskih svetih, kaj imajo ukreniti, da bodo podpore v tej obliki deležni, jih je treba poučiti, naj vložijo prošnje na poverjeništvu za pouk in bogočastje po okrajnih in mestnih šolskih svetih. Prošnjam naj predložijo odloke, s katerimi je bila šoli podeljena pravica javnosti, sezname učiteljstva in vse službene dokumente. Tudi je napovedati, ali imajo učitelji stanovanje v naravi, ali in koliko prejemajo plače, ali in koliko prejema šola ali vzdrževalec šole državne podpore ali dotacije pod katerimkoli naslovom.

Dosedanje podpore in dotacije, ki ne slone na posebnih javnih naslovih, se bodo namreč ustavile, kakor hitro prevzame država plačevanje službenih prejemkov tega učiteljstva in bodo ti službeni prejemki urejeni.

Višji šolski svet, ko je v glavnem delu izvršil naredbi o plačah učiteljstva, pa ob tej priliki ne more prezreti žalostnega dejstva, da si učiteljstvo baš v sedanjih, za utrditev naše države tako važni prehodni dobi ni povsem v svesti svoje zvišene naloge. Dočim je trpelo, stradalo, molčalo in delalo pod starim režimom, ki je učiteljstvo tlačil in zatiral, se vkljub zvišanju službenih prejemkov, vkljub temu, da je šolska uprava poverjena narodnim možem, da šolska oblastva ne vidi svoje glavne poklica samo v tem, da bi krotila učiteljstvo, pogosto ustavlja ukazom šolskih oblastev in se zlasti ne pokorava namestitilnim odlokem. Pripetilo se je, da učitelji prosijo za službo, ko se jih pa začasno imenuje na zaželjeno mesto ali jih tjakaj premesti, se ne pokore ukazom, s čimer občutno oškodujejo vso organizacijo šolstva in pa šolsko dečo, ki stane potem brez pouka.

Dokler ne nastanejo popolnoma normalne razmere, se mora vsak uradnik in učitelj šteti v čast, če se mu zaupa težko uradno mesto, zlasti če se ga pošlje v obmejna ali na novo pridobljene kraje. Upornost v takih slučajih ni samo disciplinaren pregrešek, ampak težak greh zoper narod in državo.

Šolska oblastva ne morejo trpeti upornosti učiteljev in z vso odločnostjo je treba postopati, da se vzdrži disciplinarni red med učiteljstvom.

Ako bi namestni ali začasni učitelj ne hotel nastopiti službe, pozovi ga okrajni (mestni) šolski svet, naj v teku 8 dni nastopi službo ali se pa utemeljeno opraviči, zakaj tega ni storil, ali ni mogel storiti. Če opraviča ne drži, ga okrajni šolski svet odslovi ter zaeno brez odloga eventualno brzojavno, javi odslovitev višjemu šolskem svetu, da se ustavijo službeni prejemki.

Ako pa se upira definitivna učna oseba premestitvi iz službenih ozirov, pozovi jo okrajni (mestni) šolski svet z dekretom, naj v 14 dneh službo nastopi ali pa se opraviči s pristavkom, da se smatra, da je šolsko službo popustila, če bi v omenjenem roku službe ne nastopil ali ne napovedal takih razlogov, ki bi upravičili njegovo zamudno vedenje.

Če službe ne nastopijo v 14 dneh, ali če vložijo opravičilo, poročaj o tem okrajni (mestni) šolski svet višjemu šolskem svetu, ki presoja, ali je učitelj službo popustil in mu v tem slučaju brez disciplinarnega postopanja ustavi službene prejemke z zadnjim dnem dotičnega meseca.

Višji šolski svet pa upa, da ne pride nikdar v tako žalosten položaj, in da bo učiteljstvo, ki je sedaj materialno toliko podkrepjeno, da se more posvetiti svoji veliki nalogi, delalo z navdušenjem in rodoljubnim ognjem, sebi v zadoščanje, šoli, deci, narodu, in državi v korist.

V želji, da se v vsakem oziru vzdrži disciplina med učiteljstvom in da se prav vse odstrani, kar bi jo motilo, smatra višji šolski svet, ko razpravlja o tem z okrajnimi in mestnimi šolskimi sveti, končno tudi še za potrebno, da se upira nekim nezdravim pojavom na takih šolah, kjer delujejo zaeno učitelji starši hkratu s svojimi otroki. Kier so take razmere, nastanejo navadno stranke med učiteljstvom, vgnezdi se gospodstvo učiteljske rodovine nad drugimi učitelji iste šole, kar potem povzroča razpore in je le v kvar šoli in v pohujšanje šolski deci.

Okrajni in mestni šolski sveti naj zato pazijo, da ne bodo hkratu nastavljeni

na eni in isti šoli oče-učitelj, ali oče in mati, oba učitelja in hkratu sin-učitelj ali hči-učiteljica. Le proti učiteljskim zakonskim dvojecam ni pomisleka.

Gospode predsednike okrajnih in mestnih šolskih svetov in okrajne in mestne šolske nadzornike pa iskreno naprosam, da posvečajo našemu narodnemu šolstvu vso pozornost ter se drže navodil, kar najnatančneje, kar bo le v prid narodu in državi.

Dodatek k § 1. naredb z dne 5. maja 1919: »Učitelji, ki žele, da se jim pri uvrstitvi v činovne razrede in plačilne stopnje pregledajo prekinitev, naj prošnjo vložijo službenim potom (okrajni (mestni) šolski svet pa predloži prošnjo s poročilom o prosilčevih podatkih z izjavo, ali naj tej prošnji ugodi.«

Dodatek k § 1. naredb z dne 14. februarja 1919: Prijave in prošnje učiteljstva za pomaknitev v višjo plačilno stopnjo ali v višji činovni razred opremi ti je s prav kratko občno kvalifikacijo okr. šol. nadzornika ali šolskega voditelja ako okrajni šolski nadzornik v zadnjem času dotičnega učitelja ni nadzoroval. Predsednik: profesor Franc Vadnjak, l. r.

Šolski nadzorniki ali okr. šol. vodje.

(Poročal na sestanku v Trziču 21. junija 1919. Jos. Lapajne.)

Vam je li znano vprašanje: »Kedaj postane učitelj vzgojevalec?« Ce ne, tedaj odgovorjam sam. »Ko preneha delati za nadzornika in začne delati le za otroka.«

Ime nadzornik samo že prešinja ude učitelju in enako otroku. Spominjam se svojih mladih dni, ko so nam pri vsakem predmetu, pri vsaki nalogi pretli z nadzornikom. Kaj bo vendar on rekel, če nič ne znaš, če ne pišeš lepo, če se nisi dobro kobilil po bradljah, če te Bog ni obdaril z rajskega milin glasom in posluhom. Bil je pravi bav-bav. Naravno tedaj, da smo ob nadzorovanju sedeli ko lipovi bogovi, trdi v telesu, še trši na duhu. Opazovali smo nervozne kretnje učiteljice, ne umeč njene položaja, zakaj bili smo prepričani, da je strašilo došlo radi nas.

Smo li dandanes kaj prida napredovali? Odgovorite si sami!

In kdo nam je vbrizgal injekcijo strahu? Vse, kar se tiče šole. Prvi naši profesorji z zoprnim vedenjem, grožnjami pred svojimi nadzorniki, dalje vsa vlada, naš šolski zakon, naši nadučitelji, in predvsem gospodje nadzorniki sami, ki so se povzdigovali nad nami kot nekaka višja bitja.

Zivimo v dobi demokratizma, v dobi ko si zgrajamo domače ognjišče, našo bodočnost. Prevelike važnosti je zbiranje nadzornikov, da bi jo nemoteno puščali preteči mimo nas.

Glasom zadnjič obravnavanega načrta o šolstvu, bi naj mi sami zbirali najspodobnejše izmed onih, ki se nam pisмено ponujajo za predstojnike. Bili smo in bomo še za to. Toda mi obračamo, vlada pa obrne po svoje. Vse kot bilo je nekdanjih dni. Ubili so si v glavo, da nadzornikov ne smemo izbirati izmed ljudi, ki jih najbolj poznamo, izmed onih, ki delujejo med nami v lastnem okraju. Izbirajte izmed pristašev-Zavezarjev in onih Slomškarjev. Kakršna je premoč v okraju, tako blago boste imeli za voditelja. Maček v vreči. Uboga šola, ubogi otroci, ufoja manjšina v učit. oboju! Naj li bo to preosnovi šolstva jutranjica ali večernica? Je običajno v našem življenju, da si sleherni želi svoje življenjske razmere zboljšati, dohodke zvišati. Nekomu ugaja višja čast, onemu blagostanje, drugemu zopet komodnost. Odgovarjajoč tem točkam, bomo dobili listo kompetentov za nadzorniška mesta. Bo li znala vlada pri slehernem ponudniku preiskati vzroke kompetence? Bo li imela pred očmi le blagor šole, bodočnost našega malega naroda? Je ne bo li oslepel zunanji blesk ponudenega blaga, ki je njega jedro gnilo? Veste li, kaj zahteva biaginja šole?

Kakor se čuje, namerava vlada pri izbiranju upoštevati sloves posameznika in njegovo izvenšolsko delovanje. Dvomimo, da bi bilo to pravo merilo. Poznam ljudi, ki niso baš dobri šolniki, a imajo izvršten talent za slikanje. Vmešavajo se med umetnike, in ti pravijo: »Ja, taki bi morali biti vsi učitelji.« Drugi ima lep glas. Zrine se med pevce, najraje še ne-učitelje. »Izvršten učitelj,« pravi vse njegovo obličje.

Tretji je najboljši godec, oni telovadec, vrtnar, čebelar itd. Vsak pa ga smatra vsled tega za najboljšega šolnika.

Ta je priljubljen v teh krogih, oni v drugih. skromni šolnik pa žedi pri svojih malikih, pedagoških knjigah in niti na um mu ne prihaja, da bi se povspel nad svoj dečekrog. Šolski njegov obzor presega one priljubljenice že nad kolenom, a v

bosanskimi velikaši vred ter ob truplu umorjenega Murata na Bajazitovo polje obglavljen z mnogimi drugimi.

Težke izgube sta utrpeli obe vojski. tud. turška. To in pa potreba, da utrdi svojo novo oblast v vsej Turčiji, sta nagnila Bajazita, da je hitro zapustil bojišče in se vrnil na jug. Vsled tega se je po zapadni Evropi raznesel vesel glas, da so Srbi zmagali in povsod je zavladalo veliko veselje. Francoski kraj Karol VI. na pr. je dal v zahvalo za krščansko zmago opraviti slovesno službo božjo v notrdamski cerkvi. Florenčani so čestitali Tvrdku na zmagi.

V resnici pa je bila seveda bitka na Kosovem najtežji poraz srbske odporne sile. Kakor z bitko na Marici v južni Srbiji, tako je bila s kosovsko končana svoboda severne Srbije. Vdova kneginja Milica je morala za mladoletna sinova Štefana in Vuka Lazarevića priznati turško nadoblast, obljubiti letni davek in vojaško spremstvo na vseh večjih vojnih pohodih.

Tako se je utrdila turška nadoblast tudi v severozapadnem delu Balkanskega polotoka. Srbija je sicer obdržala še svoje